

Epilog

som ikke runder noget af, tværtimod

CERVANTES OG TIDEN

(Nyskrevet essay)

Don Quijote blev bragt til verden af Cervantes i to romaner, den første fra 1605 og den næste 10 år senere i 1615. Det var nogenlunde samtidig med Shakespeares opus. Ved indgangen til 1600-tallet markerer disse to uovertrufne forfatterskaber den europæiske ånds endelige overgang fra middelalder til modernitet og peger på væsentlige træk i tiden derefter, i tiden op til i dag.

Det er der sagt mange kloge ting om i tiden derefter, som jeg ikke vil forsøge at sammenfatte. For almindeligheder om tiden efter Don Quijote er ikke mit ærinde. Det er tiden heller ikke til, for tiden er efter os, ligesom den hos Cervantes er efter Don Quijote. Det er kun det ene træk ved romanen, jeg vil beskæftige mig med, tiden der tager fart, og det i den grad at den *kommer efter* Don Quijote. Haps.

X X X X X

Don Quijote, den vandrende ridder og uforfærdede kæmpebetvinger, lede troldmænds frygt og lidende uskylds beskytter. Det er, som vi ved, fortællingen om den vise dårskab, den ædle naivitet, retfærdighedens ubøjelige afsind.

Don Quijote drager ud fra hjemmet for at råde bod på denne verdens nedrigheder ved at udrydde det onde og værne det gode. Men det går ham ilde, thi alt er forhekset. Jætter forvandles til vindmøller, fåreflokke til fjendtlige krigshære, landevejskroer til ridderborge, kroværter uden nøje-regnende moral til høviske borgherrer, tøjter til hoffrøkener m.m.m. Skønt uforstyrrelig klog og smagfuld i samtaler om høje materier sammenblander han med ubønhørlig konsekvens fantasi og realitet og får herunder så mange bank og bliver så grundigt til grin i sine ligeså uforstyrreligt afsindige gerninger, at det næppe er til at bære. Især da det alt i alt er småt med, hvad han får udrettet i menneskehedens tjeneste.

Han er en kostelig skikkelse, ligesom personerne omkring ham og her naturligvis ikke mindst hans ordsprogsrige og saftige væbner Sancho Panza. For ridderen er det virkelige liv for småt og smudsigt. Hans forrykthed er en bedrøvet sjæls skuffelse over, at verden ikke har mere fylde end som så, ikke har større statur og ædlere dimensioner. Jeg vil imidlertid ikke trætte med analyser af denne overdådige nar. Det er der så mange

der har gjort så godt, og vi må se at komme videre, for tiden iler og er efter os, som den er efter ham.

X X X X X

Jeg nøjes derfor med at tage et enkelt træk af fortællingen ud til nærmere eftersyn, og det er som nævnt tiden.

I en artikel har Dostojevskij (1877) en skarp iagttagelse, som jeg citerer i sin helhed. Den er ganske vist lang, men den er ligeså psykologisk dybsindig som flot turneret, og den slags kan man ikke få for meget af:

Don Quijote, den vidtberømte ridder af den bedrøvelige skikkelse, den mest højsindede af alle riddere, som nogensinde har levet i verden, et af de mest troskyldige og renhjertede af alle mennesker, blev engang, da han med sin tro våbendrager Sancho strejfede omkring på jagt efter eventyr, pludselig grebet af en vis tvivl, der for lang tid hensatte ham i dyb eftertanke. Det faldt ham pludselig ind, at alle de forne tiders store riddere, lige fra Amadis af Gallien, hvis levnedshistorie er bevaret i sandfærdige skrifter, de såkaldte ridderromaner – for hvis anskaffelse Don Quijote ikke undså sig ved at sælge nogle værdifulde stykker af sin ingenlunde store landejendom – at disse riddere hyppigt under deres berømmelige og for hele verden gavnlige strejftog pludselig og uformodet mødte hele hære, ja, hære på hundred tusind krigere! Disse frygtelig hære blev sendt dem i møde af onde magter, af underfundige troldmænd, som misundte og hadede dem, og som på enhver tænkelig måde ville forhindre, at de nåede deres store mål og så forenede sig med deres skønne damer. Sagen blev sædvanligvis afgjort således, at ridderen, som mødte en sådan uhyrlig og ond hær, drog sit sværd og – hurtigt anråbende sin dames beskyttende navn – styrtede sig, alene som han var, ind imellem fjenderne og huggede dem alle ned – alle indtil sidste mand.

Sagen skulle synes at være ganske klar, men Don Quijote blev dog pludselig eftertænksom: det forekom ham med ét umuligt, at en eneste ridder, hvor stærk og behændig han end kunne være, og om han så svang sit sejrige sværd hele døgn igennem, i et eneste slag kunne nedlægge hundred tusinde fjender. At dræbe blot *ét* menneske tog dog altid en vis tid, og for at dræbe *hundred tusind* behøvede man uhyre lang tid; ingen enkelt mand ville kunne klare den ting i et vist antal timer i ét stræk, hvor gevaltigt han end svang sit sværd, tænkte Don Quijote endelig. »Da alle disse kæmper, alle disse onde troldkarle jo var urene magter, havde også deres hære en forhekset og uren karakter. Jeg antager nemlig, at alle disse hære ikke bestod af sådanne mennesker, som fx *vi* er. Disse mennesker var utvivlsomt kun djævelsk blændværk, frembragt ved trolddom, og deres legemer

var sikkert slet ikke som vore legemer – nej, de må have haft legemer som fx mollusker, orme og edderkopper. På denne måde kunne et skarpt og hvast sværd, ført af en mægtig ridderhånd, øjeblikkelig gennemtrænge dem uden modstand – som gennem luften! Ja, således kunne dette sværd med ét hib gå igennem tre eller fire kroppe, ja endog gennem ti på en gang, hvis de stod tæt sammenpakkede. Og det bliver således forklarligt, hvorledes sagen kunne afgøres så overordentlig hurtigt, og at ridderen faktisk i løbet af nogle timer kunne tilintetgøre hele hære af disse morianer og uhyrer ...«

Her har den store digter og menneskekender afsløret en af menneskeåndens dybest forborgne og mest hemmelighedsfulde egenskaber. Ja, det er en stor bog – den hører til de evige værker, til dem, der kun skænkes menneskeheden med århundreders mellemrum. Og sådanne hentydninger til det dybeste i den menneskelige natur finder man på hver side i denne bog. Tag blot den omstændighed, at denne Sancho, denne legemliggørelse af den sunde fornuft, af den nøgterne overvejelse, af snuheden og den gyldne middelmådighed, er tilsluttet dette verdens mest forrykte og fantastiske menneske som ven og følgesvend – netop *han* og ingen anden! Ustandselig tager han ham ved næsen som et lille barn, og dog er han urokkelig overbevist om sin herres store forstand, er indtil forelskelse bedåret af hans hjertes adel, tror klippefast på ridderens fantastiske drømme, og ikke et øjeblik er han i tvivl om, at denne til slut virkelig vil erobre ham en ø. Hvor ville jeg ikke ønske, at vor ungdom blev fortrolig med dette store værk! Hvad man for tiden gennemgår i vore skoler af litteratur, véd jeg ikke; men denne største og sørgeligste af alle bøger, som menneskeligt geni har frembragt, ville uden tvivl løfte mangan ynglings sjæl ved sin høje tanke, ville vække hans hjerte for de store menneskehedsspørgsmål og bidrage til at bortlede hans sind fra dyrkelsen af middelmådighedens evige, dumme afgud, fra jeg'ets selvtilstrækkelighed og fra den lumpne snusfornuft.

Forøvrigt ville jeg blot pege på dette ene, højst interessante karaktertræk hos Don Quijote, på en enkelt af Cervantes' utallige dybt loddende iagttagelser af menneskehjertet. Dette mest fantastiske af alle mennesker, som indtil vanvid er besat af troen på det mest fantastiske hjernesvind, man kan forestille sig, bliver pludselig grebet af en tvivl, som næsten truer med at bringe hele hans tro til at vakle. Og særlig interessant er den omstændighed, som ryster hans tro: det er ikke det desperate i hans oprindelige vanvid, i dette fantasteri, at der skal eksistere riddere, som strejfer omkring på eventyr til menneskehedens gavn og lykke, eller i den vrøvlagtige mystik omkring

underet med de uoverskuelige hærskares nedslagtning ved en eneste ridder, således som de »sandhedstro bøger« beretter om – nej, hvad der pludselig vækker hans tvivl, er en biomstændighed af ganske underordnet betydning. Det fantastiske menneske gribes med ét af *længslen efter realisme!* Det er ikke tilsynekomsten af de fortryllede hære, som forvirrer ham – oh, om dem er der ikke mindste tvivl! Hvordan skulle disse store og herlige riddere vel ellers kunne bevise hele deres strålende heltemod, dersom der ikke blev sendt dem sådanne prøvelser, dersom der ikke fandtes nidske kæmper og onde troldkarle? Den farende ridders ideal er så højt, så skønt, så lykkebringende og har i den grad fortryllet den ædle Don Quijotes hjerte, at det ville være ham en fysisk umulighed at opgive den ubetingede tro på dette ideal: det ville være ensbetydende med at forråde idealet, at forråde pligten og forråde kærligheden til Dulcinea og til menneskeheden ...

Nej – hvad der forvirrede ham, var blot den helt rigtige, den så at sige matematiske overvejelse, at hvor gevaltigt den herlige ridder end slog om sig med sværdet, og hvor stærk og udholdende han end måtte være, ville han dog umulig i løbet af nogle timer eller selv på en dag have kunnet besejre en hær på hundred tusind mand og tilintetgøre dem alle indtil sidste mand. Således står der imidlertid til punkt og prikke beskrevet i hans sandhedstro bøger. Følgelig indeholder disse bøger en løgn? Men er dette løgn – så er alt løgn. Hvordan skal man så kunne hævde *sandheden*? Og se nu: for at redde sandheden udtænker han sig en anden illusion, en anden løgn – en der er dobbelt eller tre gange så fantastisk, latterlig og forrykt som den første: han opdigter hundred tusind forheksede mennesker med bløddyrskroppe, han finder på disse mollusker, som ridderens skarpe sværd kan gennemtrænge tifold lettere og hurtigere end almindelige menneskekroppe! Altså: *realismen* er tilfredsstillet, *sandheden* reddet, og han kan nu tillidsfuldt tro på den første, væsentlige illusion, men kun takket være det andet, langt vildere hjernesvind, som han har hittet på alene for at redde realismen i den første.

Man spørge nu sig selv: er ikke noget ganske tilsvarende hændt for enhver af os måske hundrede gange i vort liv? De har forelsket Dem i en drøm, en idé, i Deres egen tankegang og overbevisning, i en eller anden ydre kendsgerning, som har rystet Dem, eller måske i en kvinde, som har bedåret Dem. De retter hele Deres sjælskraft på genstanden for Deres betagelse eller kærlighed. Dog, De kan aldrig være så forblindet, aldrig så bestukket af Deres hjerte – findes der i genstanden for Deres betagelse en løgn, et eller andet, som De i

Deres lidenskab selv har overdrevet eller forvansket, som De måske i Deres hjertes første grebetheid og løftelse ikke har villet se, netop fordi De ville gøre denne genstand til et idol, som De kan tilbede – så vil tvivlen liste sig frem i Dem. Kun i al hemmelighed naturligtvis, kun i Deres hjertes inderste – ja, dér vil De ængstelig mærke tvivlens sagte musetrin: tvivlen vil nage Dem, tynde Dem, forbitre Deres ånd og hindre Dem i at leve i fred med Deres elskede hjerne-spind. Nå – og måske erindrer De, hvad De så har beroliget Dem med? Har De så ikke taget Deres tilflugt til en ny illusion, en ny løgn, måske endda en ganske åbenbar og grov løgn, som De imidlertid af lutter kærlighed har skyndt Dem med at tro på, kun fordi den har forjaget Deres første tvivl?

X X X X X

Don Quijote gør sig altså 'matematiske overvejelser' over tidens realitet. Ting tager tid, denne slags begivenhed tager denne tid, og hin tager hin tid. Vel indgår der skøn og afvejning, men selv en fantast kan sige sig selv at én person ikke kan hugge hundred tusind mænd ned på en times tid, end ikke verdens mægtigste ridder med verdens skarpeste sværd.

Vist har Dostojevskij ret i, at en sådan overvejelse på sin vis er dobbelt så forrykt at gøre sig som den, hvorvidt sådanne hære overhovedet kunne tænkes at forefindes (især når de i virkeligheden er fåreflokke). Og endnu mere forrykt end disse to første overvejelser er rigtignok den tredje, der sandsynliggør dem ved at opdigte sig hærene bestående af forheksede væsener af en anden og mere bløddyrsgagtig natur end mennesker flest. Men en i det mindste *længsel* efter realisme, her tidsrealisme, er det dog, som Dostojevskij pointerer. Og den længsel kan end ikke den udi egen indbildning herligste af alle riddere sige sig fri for, thi tiden *er* virkelig, og den er efter ham.

Don Quijote længes efter den fornuft, der så ofte svigter ham. Det viser sig nemlig, at dette langt fra er det eneste sted i romanen, han forsøger sig med forklaringer på sit sinds afsind. Det gør han bl.a. ved at henvise til den kløft mellem tanke og tale på den ene side og faktuel handling på den anden, som psykologiens udforskning af holdninger og roller viser er almindeligt forekommende hos alle mennesker, og som forklarer mange tilsyneladende sære gerninger også hos os mere normalfornuftige. Vi kan tænke og tale såre forstandigt, og det gør Don Quijote ofte, medens vore gerninger for den opmærksomme (Freud fx) ikke sjældent afslører et glimt eller mere af samme storhedsvanvid, som plager ridderen.

Fx møder Don Quijote på sin vej herremanden Don Diego de Miranda (en rigtig herremand vel at mærke, ikke et fantom). Følgende udspiller sig (bind 2: 136-137):

I al denne Tid [hvor Don Quijote en stund har forelæst for Sancha om troldmænd og deslige] havde Don Diego de Miranda ikke talt et Ord, da han var fuldstændig optaget af at betragte Don Quijote og mærke sig hans Gerninger og Tale, og han ansaa ham for et lyst Hovede, der var en Nar, og for en Nar, der paa mange punkter havde et lyst Hovede ... holdt ham snart for gal og snart for klog; thi Ridderens Tale var sammenhængende, smagfuld og holdt i velvagte Udtryk, og hvad han foretog sig, var urimeligt, forvovent og taabeligt.

Disse Betragtninger ... afbrød Don Quijote ved at sige til ham: »Der kan vel ikke være nogen Tvivl om, Hr. Don Diego de Miranda, at De i Deres Hjerter anser mig for et afsindigt, forrykt Menneske? Det ville heller ikke være saa underligt, om det forholdt sig saaledes; thi mine Gerninger giver ikke Vidnesbyrd om andet. Nuvel, trods det skal jeg vise Dem, at jeg hverken er saa forrykt eller saa aandsvag, som det har forekommet Dem«.

Hvilket han så giver sig i lag med at vise ved at beskrive, hvilke herlige gerninger det anstår sig en ægte ridder at udføre ved dag og nat. Det er gode og ædle gerninger hver og en, ingen tvivl om dét eller om det højsind, de bevidner. Ridderens stolte sjælsadel og sarte humanitet aftvinger ublandet respekt. Galskaben består blot i, at de høje hverv uafsladeligt skal udføres, mindst én om dagen som spejderloven foreskriver, hvis ridderrollen skal efterleves til punkt og prikke, og når der ingen er at udføre, skal de udføres alligevel, og så går det med blind fantasteri ud over folk og fæ, vindmøller og fåreflokke i flæng.

Denne kløft mellem tanke/tale og gerning begrundes Don Quijote selv med de »Ridderskabsgriller« (bind 2: 54), han er besat af, tvangsmæssigt besat af ville psykologen måske sige. Det er ham selv, der kalder ridderrollen for griller (og Cervantes' moralske ærinde med romanen var at vaccinere publikum mod slige griller ved at gøre dem til grin). Don Quijote ville helst være grillerne foruden, men det magter han ikke (*ibid.*):

Menneskene, mine Børn, kan kun ad to Veje naa til Rigdom og Ære; den ene er Videnskabernes, den anden Krigshaandværkets. Jeg véd mere om Krigens Haandværk end om Videnskaberne og maa paa Grund af min store Tilbøjelighed for Vaabnene antage, at jeg er født under Planeten Mars' Indflydelse; derfor er jeg da ogsaa saa godt som *tvungen* til at følge denne Vej, og agter at følge den til Trods for hele Verden; det vilde altsaa være fuldkommen forgæves, om I søgte at overtale mig til ikke at ville, hvad Himmelen vil, Skæbnen byder, *Fornuften kræver, og min Sjæl tilmed attraar* [mine fremhævelser].

Cervantes er enig med sin helt i, at det er disse besættende riddergriller, som forårsager det komiske misforhold mellem tanke/tale og gerning hos dette ulykkelige menneske, som er tvungen til at følge sin skæbne, skønt hans sjæl blot attrår, hvad fornuften kræver (bind 2: 336):

Hvo kunde vel have hørt Don Quijotes foregaaende Tale uden at holde ham for en Mand med god Forstand og endnu bedre Hjertelag? Men som det allerede saa ofte er blevet sagt i Løbet af denne Historie, forfaldt han kun til Forrykthed, naar man kom ind paa noget, der angik hans Ridderskab, og i al sin øvrige Tale viste han en klar og skarp Forstand, saa at hans Gerninger ved hvert Skridt forøgtede hans Skønsomhed og hans Skønsomhed hans Gerninger.

Don Quijote længes efter fornuften og realismen. Den besidder han jævnt hen som os andre, blot bliver han kulred, når han besættes af sine griller. Det gør han til gengæld uafbrudt, og da er han tvungen til at give den i ridderrollen. Som det er fremgået, er han imidlertid helt klar på, at det er en rolle, han spiller. Det er en krævende rolle, men den er også vejen og for ham den eneste vej til ære, som han sagde ovenfor. Det er denne spænding og bratte skift mellem ideal og virkelighed samt fornuft og af-sind, som udgør værkets strømstyrke.

Og hvis livet selv er et skuespil, et billede Cervantes ligesom Shakespeare har blik for, hvorfor så ikke gå fuldt op i rollen, når man er på scenen, selvom man tænker sit udenfor.

x x x x x

Der er imidlertid den fare ved at gå så fuldt op i rollen, som Don Quijote gør, at man sluttelig bliver ét med den og lader sit liv nedskrive i et rollehefte af en ukendt forfatter og iscenesætte af en sardonisk instruktør. Et uudtømmeligt tema i litteraturen og psykologien. Det er den grumme skæbne, Cervantes har tiltænkt sin helt, idet han lader tiden komme efter ham og hans dumme griller.

I den af Dostojevskij beskrevne episode med hærene af bløddyr be- drager Don Quijote sig selv ved at forvandle uhyre lang tid til næsten ingen tid. Det kan man som bekendt ikke i virkeligheden. Mennesket kan bedrage sig selv, men ikke den virkelige tid. Forsøger et menneske det, bliver tiden tirret og kommer efter ham. Tiden bliver så vred på Don Quijote, at den slår ham ihjel. Selv dårernes konge tillades ikke uforstyrret at lave numre med tiden. Denne morbide udgang på historien eksekverer Cervantes med et fortælleteknisk greb.

Det er især romanens bind 2, der rummer de eksemplificerede momenter af stille eftertanke og sørgmodig besindelse på egen galskab, som gør figuren gribende. Medens første bind mestendels består af ligefremt klovneri, er andet bind reflekterende og synes stundom næsten at være et

satirisk sideblik til bind 1. Måske fordi Don Quijote hen igennem bind 2 gradvist nærmer sig den indsigt i det uafvendelige nederlag, som kulminerer på dødslejet hvor han berøvet enhver illusion afsværger alle riddergriller og -roller.

Romanens anden del er således ikke kun en fortælling, som første del er det, men tillige en fortælling om fortællingen. Den er historien om en helt, men også en historie om heltehistorien. Den er med andre ord både et skrift og et meta-skrift, et skrift om skriften. Det greb kendte Cervantes allerede dengang og peger herved frem mod de moderne forfattere, der blev så benovede over opdagelsen af dette virkemiddel i litteraturen, at fortællingen som blot og bar fortælling gik i stykker for dem og blev til knirkende konstruktion.

Som nævnt udkom romanen i to bind med 10 års afstand i henholdsvis 1605 og 1615. I de 10 mellemliggende år er der sket noget med Don Quijote både som karakter og som romanfigur. Der er sket det just anførte, at medens første bind mest er en skæmtehistorie om heltens bedrifter, er andet bind foruden at være det samme tillige en skjult kommentar til heltehistorien, en historie om historien. Første bind er ubevist: Helten drager i ledning og kæmper for det gode mod det onde som et naturligt resultat af åndsopdragelsen gennem de sandfærdige bøger om gloriose riddergerninger. Han spiller sin rolle og gør, hvad han nu engang må gøre, *a man has to do what a man has to do*. Andet bind 10 år senere er bevidst: Det reflekterer over sig selv, over *at* helten spiller en rolle og *derfor* gør, hvad han må gøre, i stedet for blot at lade ham gøre det.

x x x x x

Det er Cervantes' modernitet, forvandlingen fra middelalder til nutid og ironisk splittet identitet fuld af digressioner og randbemærkninger. Andet bind viser følgende overgang og forløb.

Som skikkelse er Don Quijote udødelig. Han tilhører de evige heroer, de der er uden begyndelse og uden ende på Olympens tingsted, den arketypiske inderkreds. Men som Europa selv dumper han fra den tidløse myteverden ned i det profane, i historien, i tidens gang og omskiftelser. Og da han forsøger at lave numre med tiden, også i døden. Fra at være en tidløs type og rolle bliver han som reflekterende menneske derimod i ganske særlig grad en rejsende i tiden. Medens hans arms styrke beskytter de svage, og hans bedrifter spørges viden om, sniger hans skæbne sig ind på ham bagfra.

Fortælleteknisk sker det på den måde, at hans ry iler ham så hastigt i forvejen, at det spurter kloden rundt og lægger sig i baghold. Ofte og oftere hænder det nemlig, at de, han antræffer, kender ham, før han viser sig for dem. Da han i andet bind atter drager ud i verden, møder de ham i den i det længst udgivne første bind allerede indstuderede vandrende

ridder Don Quijote. De lægger løjer til rette for ham i form af drabelige heltegerninger, som han rider durk ind i med sænket visir og udfylder rolleheftet som det fra begivenhed til begivenhed stadig mere gustne genfærd af sin egen endog oprindelige uvirkelighed. Smilet stivner langsomt på læserens læbe.

Igen og igen drager han mod ukendte egne, hvor de ubeskyttede endnu lider overlast fra onde magter, og lige så sikkert er enhver hændelse allerede iscenesat da han når frem. Han må afsted, det forlanger rolleheftet, og verden er endnu fuld af uforskyldt smerte, som han skal bøde, men tiden er allerede forløbet og ligger roligt afventende. Først konstaterer han det med let forbavselse, men det samme gentager sig, og gentagelserne hober sig op. Det går hurtigere og hurtigere, tiden iler utrættelig, han bliver stadig mere forvirret, i takt med at hans egne endnu ikke udførte gerninger vinder ind på ham.

Det bliver uudholdeligt. Den gale kan ikke engang få lov at være almindelig gal, men tvinges til at møde vrængbilledet af sin egen galskab ved at måtte erfare, at skriftet *om* ham i første bind uafvendeligt er forud for ham og i andet bind i bogstaveligste forstand i hælene på ham: Andet bind af de bedrifter, som han er *ved at* udføre, viser sig allerede at være skrevet af en skummel og litteraturhistorien af velforståelige årsager ukendt herre ved navn Alonso Fernández de Avellaneda, trykt og »ganske frisk, splinterny og smukt indbunden« til fals for en daler på torvet i Barcelona mellem rød-beder og kaglene høns.

Tiden har overhalet ham. Han kan intet mere gøre, thi alt er allerede gjort, noteret, kommenteret og publiceret til borgerskabets fornøjelse. Rolleheftet er ufravigeligt, han er kørt fast, enhver kan skrive hans gerninger, før de er udført, skriften har nedskrevet ham, tiden er kommet efter ham.

Han har intet valg. Han er ikke længere evigheds gøgler, men besejret af og i tiden. Skriften har dematerialiseret ham i levende live. Hvis han ikke skal ende som landsbytosse, må han vende hjem og dø sin død.

Det gør han, tilsyneladende rolig, omvendt til fornuften og mildt tilgivende den megen kvide ved de smertefulde svigt, han har måttet lide i dette så ufuldkomne jordeliv langt fra idealet. Måske dog i virkeligheden blot tavst erkendende, at i tidens verden er det end ikke muligt at være gal med maner.

Det indser vel også hans ven præsten, der romanen igennem idelig har forsøgt at tale ridderen til det, vi kalder fornuft. På dødslejet beder præsten (med et hib til den nævnte ukendte forfatter af det falske dræbende bind 2), notaren om

at udstede en Attest for, at Alonso Quixano den Gode, almindelig kaldet Don Quijote af Mancha, havde forladt dette Liv og var død en naturlig Død. Han sagde, at han udbad sig dette Vidnesbyrd for at

udelukke den Mulighed, at nogen anden Forfatter end Sidi Hamet Bengeli [Cervantes' pseudonym] falskelig skulle vække ham op fra de døde og skrive endeløse Historier om hans Bedrifter.

Den slags historier skal vi helst ikke have flere af.

X X X X X

Det var et fromt ønske, præsten der udstedte, men det gik ikke i opfyldelse. I tiden derefter kom tiden tværtimod endnu mere efter.

De i dette essay berettede begivenheder fandt sted for 400 år siden. Cervantes kunne naturligvis ikke forudse, hvad der ville ske i tiden derefter. Det kan vi andre knap nok i tilbageblik, men han så nerven: At tiden skulle løbe hurtigere og hurtigere og komme efter os. At fremtiden skulle blive den eneste virkelige tid på bekostning af nutiden og fortiden. Intet aktuelt tidsbillede er vel mere tidssvarende end forpustelsen og skrækken for at komme for sent, komme i fortid bagest i køen hvor der er uddeling af falliterklæringer.

Den seneste tekniske opfindelse afrunder beretningen: Om lidt har tiden skrevet alt, alt siger jeg jer, på internettet før det er tænkt, følt, sagt og gjort. Nettet skriver historien, inden den har fundet sted, eller opfinder historien, hvis den tøver blot en anelse med at finde sted. Nettiden vækker de endeløse historier om vore quijotiske bedrifter op fra de døde, dem præsten forgæves søgte at mane i jorden. Alligevel haster vi stadig hurtigere efter tiden, skønt den længst er kommet efter os, iler til vi styrter, løbet ned bagfra af fremtiden. Vi byder ligeså frimodig ubevidst velkommen til *brave new world*, som Don Quijote var ubevidst om sine brave gerninger i bind 1.

Pas på, siger jeg med ridderen og præsten i eftertænksomme bind 2 og med fare for selv at blive quijotisk, pas bare på. Stop op, sig godaw til din indre Don Quijote, sæt dig i nutid ned ved stranden og spyt i vandet, med mellemrum, send et blik til Nirvana, eller hvor du tror, du skal hen før eller siden. Snarere før end siden, med den fart.

X X X X X

Denne historie sender jeg ikke ud på nettet, ikke på vilkår. Men se selv efter, den står der alligevel et sted.

Da skrivemaskinen blev opfundet, benyttede man den til anskueliggørelse af et eller andet med det billede, at sætter man en abe ved tastaturet og lader den tampe løs i blinde uendeligt længe, vil den på et eller andet tidspunkt have skrevet alt, hvad der hidtil er skrevet og nogensinde vil blive skrevet (herunder fortællingen om Don Quijote). Dette førhen uendelige tidspunkt kan nettiden tænkes at indhente i endelig tid, når mil-

liarder af mennesker spiller utrætteligt på computertangenterne og lagrer resultaterne derude i en virtuel verden, som omspænder kloden i nultid. Med nye opfindelser bliver det til minustid. Lad se hvornår vi siver op i astralen og forsvinder i en tidslomme bag Vorherres skæg. Pas bare på.

Don Quijote forsøgte at lave numre med tiden, og den kom efter ham. Det var for 400 år siden. I dag ser vi, at han blot var modernitetens første tidsrejsende.

REFERENCER

DOSTOJEVSKIJ, F.M. (1877) Om Ruslands bestemmelse. I: *En forfatters dagbog*. Sml. Vrk., bind 22, 432-447. København 1966.